

Capitolul II

1. Omul și profesionistul Alexandru Herlea

*„Dreptatea clădită pe iubirea de oameni
este un dar al înțelepciunii”*

Alexandru Herlea

A scrie despre Alexandru Herlea înseamnă a face o incursiune într-un univers care marchează un segment din istoria noastră, amintind de oameni și fapte ce impun un deosebit respect. Pe cât posibil vreau să desfac firele existenței acestei personalități, pe care am transformat-o într-un personaj complex și exemplar. Demersul meu are la bază arhiva familiei, atât de bogată în documente și fotografii, pusă la dispoziție, cu multă generozitate, de fiul său, Alexandru Ioan Herlea, nimeni altul decât președintele Asociației „La Maison Roumaine” din Paris.

Cercetând arborele genealogic aflăm că descendenții familiei sunt răspândiți în părțile Transilvaniei, de la Alba-Iulia, Teiuș, până în Hațeg, Orăștie, Sibiu și Brașov, cu fii și fiice, cuscri și veri, nepoți și strănepoți care prin lucrarea lor vor deveni voci puternice, cu autoritate, la vremea respectivă. Seminția familiei poate fi reconstituită pe temeiul vieții acestor personaje care la rândul lor s-au înrudit cu alte familii, fascinante prin tradiție, mândre de alianțele lor.

În fibrele ființei lui Alexandru Herlea sunt unite două familii, Rațiu și Herlea, al căror destin s-a împletit cu momente incandescente din istoria noastră. Petre, Mihai și Gheorghe din vechea familie românească Rațiu s-au numărat printre ardelenii loiali lui Mihai Viteazul. Primul Petre Rațiu de Teiuș, despre care vorbește Ioan Cavaler de Pușcariu în lucrarea „Familiiile nobile ardeleni”, este un strămoș al familiei regale engleze, ceea ce poate explica interesul prințului Charles pentru Transilvania⁽²⁾. Printre fruntașii români ardeleni se numără mai mulți membri ai familiei Rațiu cu cele două ramuri ale sale, Rațiu de Noșlac și Rațiu de Teiuș, din ultima trăgându-se Alexandru Herlea.

Din ramura de Teiuș, asupra căreia vom reveni, îl amintesc acum numai pe Nicolae Rațiu, duhovnicul lui Horea, despre care vorbește Nicolae Densușianu în cartea „*Răscoala lui Horea*”. El l-a împărtășit înaintea supliciului și l-a sărutat spunându-i: „*Prin mine te sărută un neam întreg*”.

Din ramura de Noșlac să-l amintim pe Basiliu Rațiu considerat „Nestorul bisericii greco-catolice române”, pe dr. Ioan Rațiu, memorandistul, președintele Partidului Național Român, căsătorit cu brașoveanca Emilia Orghidan, pe Ioan Rațiu - Tribunalul și Partenie Rațiu, prezenți la Adunarea de la Blaj. Să-l amintim de asemenea pe Augustin Rațiu, statornic apărător al românismului, întemnițat după instaurarea regimului comunist sau pe fiul său Ion Rațiu, cunoscut om politic după 1990.

Printre documentele inedite de un real interes și folos aflate în arhivă și care ar trebui publicate, se află *Memoriile*

(2) apud Ioan Gheorghe Rațiu, „420 de ani de la Prima Unire a românilor sub sceptrul lui Mihai Viteazul” și „Biserica greco-catolică din Teiuș; Intrarea în biserică a Maicii Domnului. Biserica medievală românească, ctitorie a familiei nobiliare Rațiu.” (eseu documentar, Ed. Universității Transilvania, Brașov, 2012)

personajului principal al capitolului, grupate în două entități. Voi apela la acestea, bineînțeles coroborate și cu alte surse. Prima este o cronică în manuscris intitulată „*Despre luminile și umbrele omului și familiilor*” semnată de Alexandru Herlea, datată 2 noiembrie 1976, București, probabil ziua când a început s-o scrie și pe care din păcate n-a terminat-o, ultimele pagini referindu-se la anii 1924-1925. Transcriu din Argumentul „Dimensiunile cronicii”: **„Cronica este scrisă pe baza cunoașterilor și notelor personale, a documentelor de familie și a unui material editat. (...) Personajele dintr-o asemenea cronică se prezintă ca rădăcinile unui arbore, câteva dintre ele principale și altele secundare și laterale”**.

Partea a II-a, netitrată, cea pe care am numit-o a „*Memoriilor mărturisitoare*”, este și ea un document cel puțin tot așa de important ca prima parte, pentru că profesorul Herlea, prin tot ce așază pe hârtie, devine un exponent al generației sale, o generație care și-a apărât crezul fără a se pleca în fața terorii și a spaimii inoculate zi de zi. Această parte a II-a a *Memoriilor* a fost elaborată anterior primei părți, în primăvara anului 1975 la Paris, când s-a aflat la fiul său, după ce a obținut viza de călătorie, grație intervenției Primului Ministru Jacques Chirac. Bătută direct la mașină, ea a fost redactată fără nici o sursă documentară, numai din memorie și tratează subiecte sensibile care nu puteau fi scrise în *Țară* în acea epocă. N-a fost destinată publicării, ca de altfel nici Partea I. Citim pe prima pagină: **„Notele mele personale, pe care le-am ținut în cursul anilor a trebuit să le așez într-o anumită ordine și să le împart în capitole. (...) Am îngropat în anul 1945 aceste caiete împreună cu altă literatură informativă în pivnița locuinței mele din Brașov, strada Castanilor nr. 3. După reîntoarcerea mea din prima**

arestare, în 1954, nu le-am mai putut găsi deoarece familia mea a fost evacuată din acel imobil. Dealtfel nici nu cred că ar fi putut fi găsite deoarece în aproape 10 ani în pământ, desigur s-au macerat.”

Din nou un citat: un succint portret al profesorului Alexandru Herlea pe care i-l face Virgil Ierunca în evocarea de la postul de radio „Europa Liberă” din februarie 1981 și publicată în „Memoria – Revista gândirii arestate”, editată de Fundația Culturală „Memoria”. „... el constituie un caz-tip al cărturarului național-țărănist care avea să plătească cu ani de temniță și muncă forțată pentru vina de a fi crezut în democrație, de a fi militat pentru ea, după cum avea să plătească și pentru faptul de a fi fost un cărturar generos, un jurist și un istoric «cosmopolit» – cum se spune sub stalinisti – colaborând cu centre de cultură occidentală. Dacă mai adăugăm că avea și o origine socială «nesănătoasă», înțelegem și mai repede de ce profesorul Herlea avea să devină o victimă exemplară a ienicerilor stalinisti”.

Între acești parametri a evoluat viața și profesiunea omului de înaltă ținută intelectuală și morală. S-a născut în anul 1907 la Vinerea-Orăștie. Prima parte a *Memoriilor* începe cu evocarea mamei, din familia Rațiu și obârșia ei. Se numea Minodora. După terminarea claselor primare și a gimnaziului franciscan din Hațeg, a fost trimisă la Sibiu la internatul „Asociațiunii pentru literatură și cultura poporului român”. Aici domnișoarele învățau să devină soții, în familiile „cu un cuvenit nivel social”. Tatăl mamei sale este Dominic Rațiu, jurist, cu studii la Academia Evanghelică de Drept din Sibiu, căsătorit cu Hermina născută Balaș, fiica lui Gheorghe Balaș de Lisa, Bezirkshauptmann (șef de județ) al Țării Hațegului și al Zamfirei, născută Stanislau, sora maiorului Teodor Stanislau, care a trăit la Viena, un apropiat al Mitropolitului Andrei Șaguna și efor testamentar

după moartea acestuia. Fratele lui Gheorghe Balaș, Ioan Balaș de Lisa, a jucat un rol important în Revoluția de la 1848 din Transilvania, mai mult, a fost vice-prefect al lui Avram Iancu și membru în Dieta Românească din 1863. Din această Dietă a făcut parte și fratele lui Dominic Rațiu, dr. Ioan Rațiu, protopop, profesor la Teologia din Sibiu și redactor-șef la „Telegraful român”, ales deputat în Parlamentul din Budapesta, unde a refuzat să se prezinte la ședința proclamării unirii Transilvaniei cu Ungaria (1867). Atitudinea sa este lăudată de Ion Cavaler de Pușcariu în cartea „*Însemnări contemporane*”. Cei doi frați Ioan și Dominic sunt fiii protopopului martir Grigore Rațiu din Alba-Iulia – neînfricat luptător pentru drepturile poporului român, descendent al protopopului Nicolae Rațiu, duhovnicul lui Horea. Mama lor, Maria născută Pop de Bucerdea, este mătușa juristului Iosif Pop de Bucerdea, președintele Curiei (Curții de Casație) de la Budapesta, alt militant pentru drepturile românilor. Una dintre ficele lui Grigore Rațiu, Ana, s-a căsătorit cu avocatul Rubin Patiția, cunoscut memorandist, al cărui ginere, juristul Zaharie Muntean, este arestat și condamnat la moarte în Primul Razboi Mondial pentru spionaj în favoarea României. Eliberat în anul 1918, devine membru al Marelui Sfat Național Român din Transilvania, consilier special al Transilvaniei pe lângă Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice din București. Cu Rubin Patiția este înrudit la rândul său dr. Emil Bologa din Brașov, apreciat specialist în dermatologie, despre care am vorbit într-un capitol anterior. Adânci sunt legăturile dintre familiile ardeleni! Tot din familia Rațiu descinde și Buba Pop, soția inginerului constructor Ghiță Pop din Brașov și nepotul lor, violonistul Șerban Lupu.

Vorbind despre tatăl său, Alexandru Herlea notează „*Dacă mama mea a fost spiritul care m-a animat, tatăl meu a fost spiritul de care m-am rezemat cu cea mai mare încredere*”. Doar câteva flashuri din existența acestui părinte exemplar. Este vorba despre notarul Alexandru Herlea, cel mai longeviv primar al Orăștiei între cele Două Războaie Mondiale care a jucat un rol important în românizarea instituțiilor și vieții administrative a orașului. Din nou apelez la arborele genealogic aflat în arhiva familiei. Născut în anul 1871 se trăgea dintr-o familie de preoți din satul Vinerea de pe Valea Mureșului. La rândul său este fiul notarului Theodor Herlea și al Mariei Moga, strănepoata protopopului Zaharie Moga din Sebeșul Săsesc, fratele episcopului Vasile Moga (1774-1845), primul episcop român al ortodocșilor din Transilvania. Theodor și Maria erau veri de gradul trei. Mama lui Theodor, Rafila născută Moga, căsătorită cu preotul Ioan Herlea, este descendenta unui alt frate al lui Vasile Moga și sora protopopului Ioan din Haghic, bunicul avocatului dr. Constantin Moga, primar al Brașovului între anii 1926-1928, căsătorit cu fiica compozitorului Gheorghe Dima. Fratele preotului Ioan Herlea este memorandistul Nicolae Herlea, învățător, cunoscut sub numele de Moș Nicolae Herlea, un alt reprezentant al neamului. El a participat în calitate de căpitan al lui Avram Iancu la Revoluția de la 1848 în timpul căreia a înlesnit călătoria lui Nicolae Bălcescu în Ardeal și întâlnirea cu Avram Iancu. După înfrângerea revoluției, el trece munții pe Valea Oltului și ia legătura cu Ion Brătianu. În 1892 face parte din delegația care duce la Viena, împăratului Franz Iosef, Memorandul Transilvaniei la a cărui redactare și-a adus contribuția. Peste doi ani este una dintre cele trei persoane alese să protesteze, tot în capitala Imperiului, împotriva procesului intentat memorandiștilor.

Trebuie menționat că sora mamei primarului Orăștiei Alexandru Herlea, Ana Moga, s-a căsătorit cu preotul Izidor Blaga din Lancrăm. Sunt părinții lui Lucian Blaga și Tit-Liviu Blaga, aceștia fiind veri de gradul 1 cu primarul Orăștiei. Deoarece Brașovul este punctul de reper al acestui volum, de amintit că Lucian Blaga a fost legat puternic de oraș, atât prin anii de școală de la Liceul „Andrei Șaguna”, unde profesor și director era vărul său de gradul II, dr. Iosif Blaga, cât și prin unele prietenii, mai ales cu familia Gherghinescu Vanea, unde exista o „Domniță din țară bârsană”. Din nou ițele familiilor se amestecă. Tit-Liviu Blaga fratele poetului, un respectat profesor de fizică la Liceul „Andrei Șaguna” și autor de manuale școlare, se va căsători cu Malvina, o femeie deosebit de frumoasă, fica notarului Procopiu Herlea din Cugir, văr primar cu notarul Theodor Herlea din Vinerea. Procopiu a mai avut o fiică Lucreția, căsătorită cu Simion Damian, bunicii artistului plastic Monica Damian, membră fondatoare a *Asociației Internaționale a Artiștilor Plastici Sticlari*, care trăiește în Franța, dar și doi băieți: notarul Valeriu Herlea din Cugir membru în Consiliul Dirigent, secretar de secție la resortul agricultură și comerț și juristul Liviu Herlea, chestor de poliție, arestat de comuniști și mort în închisoarea de la Făgăraș în 1952. Să mai adaug că Remus Herlea, nepotul memorandistului Nicolae Herlea, prizonier la ruși în Primul Război Mondial, a participat activ la formarea companiei de voluntari români de la Darnița, că în anul 1919, alături de Voicu Nițescu și Ilie Bufnea, ajunge la Vladivostok, în Extremul Orient și Japonia. El și-a făcut studiile liceale la Brașov și un timp a locuit în aceeași cameră cu Lucian Blaga. Tot la Brașov, la Liceul „Andrei Șaguna” și-a dat bacalaureatul în 1918 și Dorin Pavel, cunoscutul inginer, fondator al hidroenergeticii din România, fiul Letiției, sora

lui Lucian Blaga și văr de gradul II cu Alexandru Herlea, personajul principal al capitolului, la care revenim.

Alexandru Herlea intră în anul 1913 la Școala confesională ortodoxă din Vinerea pe care, după un an, o părăsește prin stabilirea la Hațeg, unde continuă școala elementară. În anul 1916 familia se mută la Orăștie. Aici elevul urmează între 1916-1921 Colegiul Maghiar al conților „Kun”, iar între 1921-1925 Liceul „Aurel Vlaicu”. După susținerea bacalaureatului continuă studiile la Facultatea de Drept de la Universitatea din Cluj și de la cea din Cernăuți, cu licența în anul 1928. Pentru a completa pregătirea sa universitară de notat că în perioada 1926-1929 frecventează la Cluj și Academia de Științe Economice și Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din acest oraș. Ca o încununare a multor ani de învățătură temeinică obține în anul 1931 doctoratul în științe economice și politice la Universitatea din Cluj, iar în 1934 doctoratul în științe juridice la Universitatea din Iași. Face mai multe vizite la Universități europene, Franța ocupând un loc important. Din nou anticipez: între 1945-1948, va fi corespondentul în România al „*Institut de droit comparé*” și al „*Société de législation comparée*”, ambele din Paris, instituții prin care se urmărea evoluția legislației și a științelor juridice din diferite țări. Iar în 1975 înființează la București „*Asociația de istorie comparativă a instituțiilor și dreptului*”, cu un periodic în franceză „*Recherches sur l'histoire des institutions et du droit*”, pe care o afiliază asociațiilor: „*Association internationale d'histoire du droit et des institutions*” din Paris și „*Jean Bodin*” din Bruxelles. Tot la Universitatea din Cluj vor studia dreptul și cele două surori ale lui Alexandru Herlea: Minodora, devenită avocat pledant la Deva, căsătorită cu avocatul Lazăr Dânsoreanu și Alexandrina, doctor în drept, căsătorită cu medicul Cornel

Lungu din Sibiu, fratele economistului Octavian Lungu din Brașov, soțul Mariei, sora dr-lui Emil Bologa.

Atașat valorilor românești, moștenire lăsată de înaintași, Alexandru Herlea va intra în anii studenției în arena politică: ales președinte al „*Societății studenților hunedoreni*” din Cluj și membru fondator al Organizației Tineretului Partidului Național-Țărănesc, „*Chemarea*”. El a îmbrățișat doctrina acestui partid ca o tradiție de familie și va fi candidat al acestei formațiuni politice în mai multe alegeri parlamentare între cele Două Războaie Mondiale. În anul 1932 devine secretar al grupului de deputați hunedoreni în Parlament și este ales deputat PNT în 1938, iar în 1945 vice-președinte al filialei PNT – Brașov în locul doctorului Nicolae Căliman, arestat în acea perioadă. Pe cei doi i-a legat o frumoasă amicizie, bazată pe idealuri comune. Când familia Căliman-Migia va tipări postum cartea medicului brașovean „*Ne cheamă pământul*” (1998), Alexandru Herlea apare în ultima secțiune a volumului cu „*O scrisoare de despărțire*” de remarcabilul său prieten, datată 4 oct. 1968, pe care o expediase Valeriei Căliman ca semn de încurajare în momentele de tristețe.

În 1933 personajul nostru se numără printre intelectualii ardeleni – Sextil Pușcariu, Octavian Goga, Ioan Lupaș, Vasile Goldiș, Bogdan-Duică și mulți alții – fondatori ai „*Frăției Ortodoxe Române – FOR*”, principala organizație laică a Bisericii Ortodoxe Române al cărei scop era solidaritatea pe toate planurile. Din 1944 și până la suprimarea ei de către comuniști în 1947, profesorul Herlea va fi secretarul general al FOR.

Anul 1938 aduce un eveniment fericit în viața lui Alexandru Herlea: căsătoria cu Silvia Herța. Succintele date biografice ale soției consolidează afirmațiile anterioare privind legăturile matrimoniale dintre unele familii.

S-a născut la Săliște-Sibiu, în 1914. Este fiica Anei, sora istoricului Ioan Lupaș, membru al Academiei Române, și a lui Ioan Stan Herța, participant la Marea Adunare Națională de la Alba-Iulia din 1918 și unul din principalii susținători ai societății „*Fondului pentru teatrul român din Ardeal*”. Fratele ei, Dumitru Ioan Herța, jurist cu doctorat la Paris, a fost primar al Sibiului și șef de cabinet al unchiului său Ioan Lupaș, când acesta a fost ministru. Silvia Herța urmează Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din Cluj, absolvită cu magna cum laude, fiind și studenta lui D.D. Roșca. Cariera didactică începută la Liceul din Alba-Iulia, va fi continuată la Liceul „*Principesa Elena*” din Brașov. În paralel, din 1944 până în 1947 devine și asistentă la catedra de pedagogie a „*Academiei Comerciale din Cluj-Brașov*”, ulterior fiind dată afară din învățământul superior pe considerente politice. Epurată din învățământul liceal în anul 1952, cu soțul arestat, se angajează muncitoare necalificată și ulterior desenatoare tehnică la uzina „*Steagul Roșu*”. Persecuțiile politice și amenințările cu pierderea locului de muncă o vor obliga să divorțeze. După ieșirea definitivă a soțului din pușcărie, divorțul s-a anulat și între timp va fi reîncadrată profesoară de limba română la Școala Profesională „*Strungul*” (ulterior Liceul „*Hidromecanica*”). După pensionare, în 1974, se mută la București alături de soț. Între anii 1988-1995 locuiește la fiul său Alexandru Ioan Herlea, în Franța. Își va urma soțul la cele veșnice în 7 ianuarie 2002. Ca o paranteză, că tot vorbim de Brașov, Silvia Herlea este mătușa actorului brașovean Dan Săndulescu și verișoară pe linia Ioan Lupaș cu Anca Ricci (n. Șteflea) și cu Mira Baciuc, soția poetului Ștefan Baciuc.

Silvia Herlea a îndeplinit un rol activ în familie, așa cum s-a deprins prin educație și cultură. În felul ei de a fi se citește, pe de o parte, disciplină, forță, înțelegere calmă

a realității, calități atribuite profesorului, pe de altă parte, emoția, fragilitatea, suferința, atât a soției, cât și a mamei care își vede fiul mai mic, Dorin, pe patul de suferință și apoi moartea acestuia în decembrie 1957, la vârsta de 12 ani. O durere mai mare pentru o mamă nici că se poate!

Când vorbim despre Alexandru Herlea trebuie luate în discuție mai multe ipostaze, la fel de prestigioase, care i-au marcat existența și l-au transformat într-o personalitate de primă mărime. Își începe activitatea didactică la *Academia de Înalte Studii Agronomice din Cluj*. Pe de altă parte, ca avocat în barourile din Cluj, Hunedoara și Brașov, se înscrie pe linia marilor pledanți. De răsunet sunt procesele cu Societatea Mica al cărui om forte era Ion Gigurtu, un potentat al vremii. Herlea a fost avocatul persoanelor abuziv deposedate de Societate. Era un curajos. N-a ezitat să fie alături de cei mulți. Vocea strămoșilor îl învățase să se angajeze în viața societății, „*să militeze pentru o evoluție bazată pe marile valori de libertate, democrație, justiție și dreptate socială*” (Elena Helerea – „*Homo juris, profesorul Alexandru Herlea*”). Presa, un alt domeniu ilustrat cu fervoare, devine pentru Alexandru Herlea locul de unde înaltele idei democratice care animau generația sa și pentru care a militat toată viața, ajung în inimile românilor. Articolele sale referitoare la subiecte politice, sociale, economice, de larg interes, vor fi publicate în ziarele *Patria*, *Dreptatea*, *Observatorul social-economic*, *Gazeta Transilvaniei* (o înșiruire aleatorie). Să completăm acest segment din activitatea sa, notând că a fost redactor-șef și director de ziar (*Solia dreptății* și *Solia din Orăștie*), precum și calitatea de membru în biroul de conducere al „*Sindicatului Presei din Ardeal și Banat*” în perioada 1932-1946.

În urma cedării Ardealului, *Academia de Înalte Studii Comerciale și Industriale din Cluj* se mută la Brașov.

Alexandru Herlea, în situația dată, își urmează vocația de profesor și implicit destinul. Va fi titularul Catedrei de drept civil la această instituție de învățământ, unde a supliniit și cursul de istorie economică și directorul seminarului de drept civil în cadrul căruia organizează *un oficiu model de publicitate imobiliară*, dotându-l pe cont propriu cu toată documentația necesară. Acest *oficiu* a fost primul și singurul de acest fel din învățământul juridic superior din România. Profesorul Herlea este recunoscut ca o autoritate în domeniu. Lucrările și cursurile sale tipărite pentru uzul studenților vor îmbogăți literatura de specialitate, iar prelegerile adunau în săli neîncăpătoare un auditoriu interesat de subiecte. În perioada 1942-1947 este și *Director al afacerilor sociale și universitare ale centrului universitar Brașov*. În această calitate, printre alte activități organizează sporturile studențești pe care le-a condus cu succes, instituția obținând prin competitorii săi mai multe cupe și premii la diverse concursuri. În 1943 a organizat și a condus la Brașov concursurile interuniversitare ale sporturilor de iarnă.

La Brașov face parte din gruparea din jurul revistei „*Țara de mâine*” condusă de profesorul Victor Jinga, rectorul *Academiei Comerciale*, în care erau reuniți național-țărăniști și oameni cu vederi democratice. Anticipez un eveniment dramatic din cariera sa. În anul 1947 este îndepărtat din învățământ, iar în 1948 din barou și din funcția de consilier juridic la „*Astra Vagoane*”, ca să fie arestat în august 1949.

Revin la traiectoria sa existențială brașoveană pilduitoare, prin care se înscrie în istoria orașului. Redactează în primăvara anului 1944 împreună cu Victor Jinga și Vasile Gionea un manifest intitulat „*Proiect de enunțări principiale și programatice*”, unul din „*documentele din ilegalitate – cele mai consistente*” prin care erau luate

în discuție aspecte ale vieții politice, sociale, economice și culturale. Se evidenția pluralismul politic și echitatea socială, iar în privința economiei se recomandau formele de liberalism și cooperatie liberă. O istorie care trebuie cunoscută, nu numai pentru importanța ei intrinsecă, dar și pentru că va influența viețile celor trei. Autorii se declarau ferm împotriva războiului, fascismului și al oricărui tip de dictatură. Publicat în 2000 de exemplare, la tipografia Gârneață din Brașov, manifestul a fost difuzat clandestin în iunie 1944 și a cunoscut o mare audiență. După 23 August, Mihai Ralea vine la Brașov și propune celor trei profesori semnatori participarea la crearea unui Partid Socialist-Țărănesc, idee neacceptată. În ciuda refuzului, Mihai Ralea a publicat manifestul brașovenilor ca platformă a noului Partid Socialist-Țărănesc, semnându-i pe Jinga, Herlea și Gionea care au protestat, aceștia dând o dezmințire în „*Gazeta Transilvaniei*”. În numărul 54 (anul 107) din 7 octombrie 1944 apare o precizare semnată de Victor Jinga, datată 30 septembrie 1944, pe care o reproduc integral: *Domnule redactor responsabil, În „Gazeta Transilvaniei” din 23 septembrie a.c. s-a relatat faptul încadrării mele, împreună cu un grup de prieteni, în Partidul Socialist-Țărănesc, condus de dl. prof. univ. Mihai Ralea. Desigur d-voastră ați desprins această informație din ziarele care au relatat întrevvedere prietenilor mei dr. Alex. Herlea, dr. V. Geonea și a mea, ca mandatar ai unei grupări, cu dl. prof. M. Ralea, avută în urma invitației d-sale. Am comunicat îndată câtorva ziare o informație care însă, din motive inexplicabile, nu s-a publicat. Precizarea este: în întrevvedere avută cu dl. prof. M. Ralea am constatat asemănarea între ideologia Partidului Socialist-Țărănesc și principiile cuprinse în elaboratul de acum câteva luni al grupării noastre, precum și posibilitatea unei viitoare colaborări. Dincolo de această constatare nu am*

mers, eu aparținând astăzi ideologic și tactic, cu prietenii mei, grupării constituite de noi împreună. Rugându-vă să publicați în ziarul D-voastră această precizare, binevoiți D-le redactor responsabil a primi expresiunea deosebitei mele considerațiuni. (Semnătura).

Ca o paranteză explicativă: partidul lui Ralea va fuziona cu „*Frontul plugarilor*” condus de Petru Groza, care va veni și el la Brașov, înainte de 6 martie 1945, pentru a oferi lui Jinga și Herlea portofolii ministeriale. Din nou refuzul categoric. În *Memoriile* sale, prof. Alexandru Herlea relatează că în dimineața zilei de 23 august 1944 lua micul dejun cu Petru Groza și Șerban Basarab la restaurantul *Aro* din Brașov. Se cunoșteau bine, fiind toți trei de loc din părțile Hunedoarei. La un moment dat Groza este chemat la telefon și la întoarcere le spune că trebuie să plece de urgență, fiind chemat la București.

În anul 1949, Augustin Popa, în numele „*Comitetului național de coordonare românească*”, constituit în exil, condus de generalul Rădescu, expediază o scrisoare lui Victor Anca din București, pe care îl roagă să inițieze redactarea unui memoriu privitor la situația politică, socială și economică din România. Transcriu din manuscrisul „*Memoriilor*”: **„Victor Anca îmi arată o scrisoare primită de la Augustin Popa din comitetul național de peste hotare care stătea în America și care îi descria situația internațională și îi cerea lui Anca cât mai multe relații privind situația creată în țară sub guvernarea comunistă. Anca mi-a spus: te rog arată această scrisoare și lui Victor Jinga și vă rog pe voi care sunteți profesori și sunteți mai stilști să întocmiți un memoriu pe care să-l trimitem în străinătate”**. Povestea este mai complicată și redată de Virgil Ierunca în articolul amintit în primele pagini ale acestui capitol: „*Memoriul*

este trimis în Occident, prin curierul diplomatic al Legației franceze din București. Răspunsul lui Augustin Popa, primit tot prin curier diplomatic, este însă interceptat de Securitate, care violează valiza diplomatică. Ea nu trece însă la arestări, ci urmărește activitatea grupului. Herlea și Jinga au timp să redacteze o anexă la Memoriu.” Deși Memoriul și Anexa nu conțineau date secrete, ci doar o examinare a situației din țară, cei trei vor fi arestați.

Revin la alte momente din parcursul biografic al profesorului Alexandru Herlea, apelând, la citate edificatoare din aceleași „*Memorii*”. În august 1949 este arestat și va fi condamnat la cinci ani de temniță. Încarcerat până la proces la subsolul Ministerului de Interne, găsim în *Memorii* o descriere amănunțită a celei, așa cum a păstrat-o amintirea, „unde a fost deținut și guvernul Antonescu”: **„Celulele erau ingenios clădite pentru nevoia de pază și supraveghere a deținuților. În marele subsol al Ministerului de Interne s-a clădit o galerie de câteva zeci de celule în partea zidului dinspre stradă. Era un coridor pe care se plimba o sentinelă. Trecea prin dreptul fiecărei celule privind în interior printr-un geam mare aproape de dimensiunile celulei care avea o ușă de intrare de fier cu încuietori speciale. Intrând în celulă am aflat așezate în unghi pe perete două paturi pe un soclu de ciment ca două sarcofage, în colțul opus o masă din ciment și alături două scaune din ciment. Pe paturi erau însă două saltele și pătura convenită. Mi s-a părut că aceste condiții dau o notă de civilizație închisorii. De abia după ce am trecut prin mai multe închisori mi-am dat seama de adevăr. În celulă l-am găsit pe monseniorul Francisc Rafael de la Constanța care mi-a explicat că aceste celule sunt rezervate deținuților mai periculoși și pentru aceia care ar putea reprezenta un interes**

străinilor ca să poată să se arate nota civilizată în care au fost ținuți. Monseniorul cunoștea întreaga mișcare a bisericii romano-catolice din România și am conversat cu el foarte plăcut despre toți cei pe care îi cunoștea și evident despre Monseniorul Schubert de la Biserica Sfântul Iosif din București care era locțiitor de episcop și căruia îi păstrez o mare prețuire pentru înțelegerea și bunăvoința sa, înainte de arestarea mea”.

Pentru proces Alexandru Herlea este transferat la Brașov, pus în lanțuri la picioare și cătușe la mâini. Citatul care urmează vine să ilustreze detenția din Brașov oferind căi de explorare a unei perioade necunoscută unora: „Întrată mașina la sediul Securității care se afla la vila lui Mihai Popovici pe care au confiscat-o în acest scop, am fost dezlegați de funii și ni s-au scos cătușele și lanțurile. Am fost apoi înmatriculați și ni s-a dat fiecăruia o celulă la subsolul vilei, unde era o pivniță împărțită în compartimente de un metru lățime și doi metri lungime în care se găsea un prici de lemn, cam atât cât poate să doarmă un om de statură mai mică. (...) Cel mai greu moment a fost prima seară în această celulă, căci deasupra celulei se auzea un strigăt de deznădejde și un lătrat de câine. Mi se părea că un deținut este alergat de un câine în jurul camerei, iar când câinele îl apuca cu dinții, deținutul scotea răcnete fioroase. Am rămas cu un zbucium nervos puternic. Probabil acest lucru s-a urmărit, fiindcă scena se petrecea chiar deasupra celulei mele. M-am gândit și la posibilitatea ca aceste scene făcute în anumite împrejurări să fi fost înregistrate și să se fi pus un magnetofon deasupra celulei mele ca să mă zdruncine, așa cum probabil au mai făcut și în alte cazuri. Până în clipa de față nu m-am lămurit asupra adevărului și realității acelei scene groaznice!” La proces

Alexandru Herlea și-a apărat în cuvinte puține crezul, fără a se pleca în fața terorii, arătând că **„atitudinea noastră este în primul rând intelectuală, invederată prin faptul că luptăm cu memorii și nu cu violență, pentru realizarea statului de drept și datoria magistraturii este să păzească ființa statului de drept”**. Judecarea și sentința au fost incorecte, după modelul juridic comunist, iar pedeapsa efectuată la Valea Neagră (Peninsula) și Poarta Albă, lagăre de la Canalul Dunăre-Marea Neagră. Sunt relatări de un realism dur. La ieșirea din această primă detenție în 1954 se reîntoarce la Brașov, la familie.

După arestare, soția și copiii au fost evacuați din str. Castanilor nr. 3, locuința preluată de Securitatea CFR pentru uzul instituției și cazarea ofițerilor. Familiei i s-a dat un spațiu pe aceeași stradă la nr. 7, la comun. Norocul că vecin era o rudă prin alianță, Maria (Dida) Munteanu (n. Crăciunel). Un caz fericit. Profesorul universitar de elită, devine acum cioplitor în piatră și trudește timp de un an la o carieră de piatră la Babarunca, singurul loc de muncă pe care l-a putut găsi. Pregătirea profesională îi facilitează ulterior, în toamna anului 1955, angajarea ca șef la Oficiul juridic al Regionalei Gostat-Brașov, nou creată, Oficiu pe care îl va organiza. Reușește să angajeze 17 juriști de înaltă ținută profesională, majoritatea foști deținuți politic.

Perioada de acalmie trece repede. Conjunctura politică a țărilor vecine nu era prielnică. Revoluția din Ungaria a declanșat și la noi câteva mișcări. Securitatea devine vigilentă și declanșează persecuția intelectualilor, începând cu cei din categoria „foștilor”, cu un dosar care îi încredințează, deci dușmani ai poporului, persoane periculoase. Spune în *Memorii*: **„Era probabil o zodie de arestări ordonate și serviciile locale erau fericite să găsească un motiv ca să opereze arestări. De acum au arestat iarăși pe**

național-țărăniștii din Brașov”. Din nou i se înscenează un proces mincinos. Cap de acuzare a fost întâlnirea cu Mihai Popovici. Voi cita din „Memorii”: **„În cadrul anchetei politice s-a stăruit foarte mult să mă convingă și pe mine și pe Mitan să nu las să planeze asupra mea inițiativa acestei zise mișcări contrarevoluționare ca în Ungaria. Mi-au spus că ei știu că eu n-am făcut altceva decât am transmis ordinele organelor centrale venite de la Mihaiu Popoviciu cu ocazia vizitei sale la Brașov. Apoi au încercat să mă pună în legătură cu oamenii politici din Ardeal pe care știau că îi cunosc din activitatea de partid. Îmi spuneau «De ce nu recunoști că este o acțiune centrală, și în loc să plătească cu viața adevărații autori vrei să plătești dumneata?» Pe tot timpul anchetei mă rugam pe mine însumi să fiu așa de tare să nu mă las înfrânt. Mi se părea că ar fi o grozăvie morală să declar cum a declarat Mitan despre mine, să spun și eu că pe mine Mihaiu Popoviciu m-a încredințat cu organizarea unei acțiuni contrarevoluționare. Cu ce față aș mai fi putut apărea în fața societății din care făceam parte, în fața familiei mele, în fața lui Mihaiu Popoviciu, în fața Partidului Național Țărănesc și oamenilor lui. De altfel când i-am povestit lui Petre Popoviciu nepotul lui Mihaiu Popoviciu, după moartea acestuia din urmă, ce am pățit din cauza vizitei lui Mihaiu Popoviciu la Brașov, Petre a spus «să știi că Mihaiu nu și-a dat seama căci mi-a spus, după arestarea voastră, că este foarte bucuros că nu vi s-a întâmplat nimic din cauza vizitei lui și că alte motive au dus la arestarea aceasta». Securitatea a urmărit însă pas cu pas vizita lui Mihaiu Popoviciu și mișcărilor mele, de la călătorii până la orice întâlnire în oraș.”**

Scopul noilor autorități era lichidarea unor generații și, mai ales, a intelectualilor cu o personalitate cunoscută. Ancheta a durat doi ani, fiindcă **„securitatea spera ca până la urmă, prin teroare, să mă facă să spun ce vor ei”**. Mai departe prof. Herlea, analizând situația, este convins că **„în principal îi interesa să poată înscena procese prin care să dovedească străinătății că fostele partide politice istorice, fac acte de sabotaj și de contrarevoluție împotriva autorității de stat, că asemenea acte intră în rândul actelor cu caracter fascist și sunt îndreptate în contra ordinii de stat, ceea ce îi îndreptățește la măsuri de constrângere, de arestare și condamnare”**. Acuzat de crimă împotriva statului și pedeapsa era pe măsură: condamnare la moarte cum a cerut procurorul la prima înfățișare, comutată la 20 de ani de muncă silnică în ciuda nevinovăției probate, ispășită la Jilava cu torturi fizice și psihice inimaginabile. Evocată în pagini asemeni unor cadre dintr-un film tulburător, lumea aflată în detenție, personalități politice și culturale, sunt surprinse în substanța lor de martiri ai neamului, ale căror drumuri s-au intersectat. În același timp cu procesul Herlea, s-a judecat la Brașov și procesul Jinga, el fiind capul unui alt lot acuzat de propagandă împotriva statului și condamnat la zece ani.

Amnistiat în 1963, profesorul Herlea se reîntoarce, grav bolnav, la Brașov și caută să-și reia cursul vieții, lucrând ca magazioner și contabil. În anul 1966 cu greu este acceptat ca cercetător la Institutul de Istorie „Nicolae Iorga” din București, ajutat de Ilie Murgulescu, președintele Academiei în acea perioadă, care așa cum scrie Alexandru Herlea, a ajutat pe mulți foști universitari trecuți prin pușcării să reintre într-o activitate de cercetare. Împătimit de muncă, cu asiduitate și disciplină studiului se dedică cercetării și va îmbogăți lista publicațiilor sale cu peste 50

de lucrări de certă valoare care îl impun în lumea științifică națională și internațională, fiind ales membru al *Academiei Tiberine din Roma* și al *Academiei de Științe din New-York*. În condițiile neprielnice cercetării cu adevărat științifice ale perioadei comuniste, înființează „*Asociația de istorie comparativă a instituțiilor și dreptului*” amintită deja.

Numele lui Alexandru Herlea rămâne de referință în domeniul juridic și economic. Fără a face comentarii asupra lucrărilor sale (cu o singură excepție), intrate în bibliografii de prestigiu, vom enumera câteva titluri: „*O falsă concepție despre proprietatea agrară medievală*”; „*Cărțile de proprietate din Transilvania*”; „*Minele de aur din Munții Apuseni și drepturile statului asupra acestor mine*”; „*Elemente umaniste în vechiul drept românesc*”; „*Relații interteritoriale între populațiile Țărilor Române*”; „*Condițiile elaborării Constituțiilor aprobate din Transilvania și urmările lor social-politice asupra populației românești*”. Voi glosa pe marginea unui studiu intitulat „*Din trecutul învățământului economico-juridic din Brașov*” (Alexandru Herlea. *Studii de Istorie a Dreptului*, vol. III, ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1997, pp. 139-148), fiind vorba de orașul care l-a adoptat. Aceasta este excepția. După o incursiune în dinamica învățământului brașovean, de la prima școală de la sfârșitul secolului al XV-lea, în care se învăța carte românească, trecând prin școlile primare din Șchei, Gimnaziul Românesc, Școala Superioară de Comerț, se ajunge la Academia Comercială. Autorul ia în discuție înființarea unei universități care va ridica orașul „*la rangul unui oraș universitar, dobândind astfel cadrul în care își poate realiza năzuințele culturale*”. Amintește de „*propunerea înființării cel puțin a unei secții juridice în cadrul Academiei Comerciale din Brașov, făcută în anul 1945, ce reprezintă un important pas spre completarea învățământului*”.

superior de aici și implicit pentru înființarea Universității brașovene". Înființarea unor secții umaniste, ca o tradiție a învățământului european, așa cum le cunoaștem astăzi, este o poveste care trebuie cunoscută. O aflăm din acest studiu. Ideea unei Universități cu facultăți de litere, drept, științe economice a fost susținută de Alexandru Herlea, Ion Șerban Basarab, Vasile Gionea, Emil Micu, Bujor Teculescu, cu argumentul „*că o astfel de școală superioară ar satisface necesitățile culturale ale Transilvaniei de Sud*". În schimb, rectorul Academiei Comerciale, Victor Jinga, opina pentru un învățământ superior „*cu o Universitate economică integrată, cu un institut politehnic, având în vedere existența unei baze materiale oferită de întreprinderile industriale*". Prima opțiune a avut câștig de cauză, cu prevederea că la început vor fi înființate două facultăți: Facultatea de Științe Economice și Facultatea de Drept. Pentru cea din urmă au avut loc discuții, au fost întocmite memorii, iar în 30 iunie 1947 s-a lansat o convocare, considerată de semnatarul articolului „*primul act scris legat de activitatea desfășurată pentru crearea unei Universități la Brașov*". Consfătuirea a fost condusă de Gheorghe Gh. Păun, președinte al Curții de Apel din Brașov. De notat că inițiativa a avut ecou în cercurile oficiale și neoficiale brașovene. Că în acea perioadă nu s-a materializat, este o altă poveste ce ține de politic.

Alexandru Herlea n-a fost omul unei sigure dimensiuni. Și-a câștigat locul de onoare în cultura românească prin complexe domenii pe care le-a ilustrat cu profesionalism: profesor, avocat, economist, cercetător, jurnalist, om politic. Puțin cunoscută însă latura de poet. A publicat pe cont propriu, cu un an înainte de a muri, trei plachete, toate tipărite la Tipografia Universității București: „La porțile gândului”, „Pe puntea întrebărilor” și „Cronica neliniștii”.

La percheziția din martie 1959, Securitatea a confiscat caiete întregi de poezii, niciodată recuperate. În mintea întunecată a unor primitivi puteau fi considerate corp delict. Arhiva păstrează câteva pagini de ziar pe care sunt scrise poezii, greu descifrabile, dar și manuscrise ale unor texte poetice, toate salvate de soția sa. Cred că își așteaptă „ceasul de apoi” pentru publicare. O biografie a poeziilor, asemănătoare într-un fel cu povestea romanului lui Dinu Pillat „Așteptând ceasul de apoi”.

În poezie a găsit un refugiu în fața zbuciumului vieții, în care își poate trăi simțirile. Adesea ne întâmpină un destin trist, dar și întâmplări dureroase așa cum sunt multe din existența sa. În arhiva familiei am găsit un text olograf inedit semnat de Ion Bembea, în care sunt punctate câteva direcții ale universului liric: *„...este o poezie preocupată de existența umană, prin exprimări directe uneori, alteori prin simboluri. (...) Poezia deși de scurtă respirație, tinde prin conținut la o construcție unitară, totdeauna izvorâtă dintr-o concepție raționalistă, pe un caracter obiectiv, creând aparența fenomenelor naturii. (...) La judecarea interogărilor, se poate vedea că răspunsurile sunt parțiale. Această tehnică promovează caracterul intelectual al poeziei, lăsând gândirii drum deschis, suspendând soluții, care poate preocupa cititorul cu o problemă a temei, asemenea altor creații artistice. (...) Poezia, deși are adeseori sens autobiografic, rămâne general valabilă, în judecățile morale aduse”.*

Alexandru Herlea pleacă la Domnul la 18 august 1979. O slujbă de pomenire s-a săvârșit la Biserica Mavrogheni din București, iar înmormântarea la Cimitirul Groaveri din Brașov. Cicerone Ionițoiu, care a însoțit sicriul la Brașov, a pus pe el în Biserica din Groaveri o panglică tricoloră. Au

fost date ferepare atât din partea prietenilor, cât și a celor care l-au cunoscut și stimat.

„*Profesorul Alexandru Herlea a ținut la neamul românesc și la Biserica noastră străbună cu pasiunea luminată a unui adevărat intelectual ortodox român transilvănean*” scria Nicolae, Mitropolitul Ardealului sau Gheorghe Stoica în revista „Transilvania”, Sibiu, septembrie 1979: „*Dispariția profesorului Herlea reprezintă o mare pierdere pentru cultura și știința dreptului. Posesor al unei vaste și temeinice culturi generale și de specialitate, doctor în drept și în științele economice și politice, ziarist și publicist pasionat, dascăl eminent, Alexandru Herlea lasă posterității un nume prestigios, iar în sfera cuprinzătoare a științei românești, sfere trainice, cu un aport substanțial la îmbogățirea patrimoniului nostru cultural și științific*”. În Franța, în revista „*La vie judiciaire*” (noiembrie 1979), apare articolul intitulat „*Un juriste roumain ami de la France*”, iar în „*Revue historique du droit français et étranger*” (Paris 1979), profesorul Jean Gaudemet, președinte al „*Association internationale d'histoire du droit et des institutions*” publică un elogios *In memoriam*.

Arhiva familiei păstrează multe documente inedite. În primul rând pagini așezate frumos într-un dosar, cu mențiunea „Amintiri despre A. Herlea scrise imediat după decesul lui sau după mai mulți ani”, cum se menționează pe copertă. Ca o notă de subsol: sunt și texte publicate în nr. 4-5 al revistei „*Recherches sur l'histoire des institutions et du droit*” (Buc. 1980) semnate de personalități precum Corneliu Albu, Salvador Brădeanu, Emil Cernea, Alexandru Constantinescu, Vasile Gionea, Victor Jinga, Vasile Netea, Petre Pătrășcanu, Ovidiu Sachelarie, Ion Tocitu, Alexandru Vălimărescu, Tudor Voinea.

Vom reproduce doar câteva fragmente din cele nepublicate:

„Trecând prin dificultăți inimaginabile, a reușit să creeze «Asociația pentru istoria dreptului și instituțiilor», grupare științifică de prestigiu, cu scopul de a pune în lumină, pe plan internațional, valorile istorico-juridice românești. Crearea «Asociației» în sine a fost o reușită. Dar cu câtă trudă pentru realizatorul care răspândea în jurul lui bunătate, iubire față de semenii săi, hotărâre și perseverență în grad superlativ. Cu muncă fără preget și diplomație, a întocmit actul constitutiv și statutele Asociației, a reușit să adune în jurul lui un număr considerabil de asociați, și apoi, să obțină autorizarea de funcționare. În tot timpul funcționării Asociației numai prin diplomația lui s-au putut aplana inerentele animozități ivite din când în când între membri, păstrându-se coeziunea Asociației. Fără niciun ajutor din partea statului sau vreunui particular, în cadrul «Asociației» a mai reușit două mari realizări: Conferința internațională de la Mamaia și revista „Recherches sur l'histoire des institutions et du droit” (Prof. Ovidiu Sachelarie – „Prietenul Alexandru Herlea”, text olograf).”

„Pe profesorul universitar Alexandru Herlea n-am avut cîntea să-l cunosc nici ascultând valoroasele sale prelegeri, nici întâlnindu-l la vreo reuniune didactică, politică sau mondenă, ci în împrejurări mult mai dramatice și anume în 1951, în perioada detenției noastre comune în colonia de muncă forțată de la Peninsula Valea Neagră de pe parcursul Canalului de tristă memorie, Dunărea-Marea Neagră. (...) În climatul de teamă și de suspiciune în care se viețuia în detenția comunistă, oamenii – chiar și cei ce se cunoscuseră în

libertate – erau la început reticenți unii față de ceilalți, fiind nevoie de o perioadă de verificare reciprocă până la dobândirea încrederii necesare cimentării unor relații de bună vecinătate ce ajungeau uneori chiar de trainică prietenie. (...) Figura sa sinceră și deschisă, manierele alese, delicatețea și bunătatea cu care se manifesta chiar și în acele împrejurări atât de critice, ce multora le dezvoltau egoismul și insensibilitatea, m-au câștigat de la început și au facilitat, în cel mai scurt timp, stabilirea unor raporturi cordiale între noi. Munca grea ce depuneam împreună în brigada la care fusesem repartizați, lucrând la ridicarea de terasamente de cale ferată (unde trebuia să încercăm și să transportăm cu roaba, urcând pe scânduri, pământul ce-l săpam tot noi), nu ne îngăduia decât scurte răgazuri – pauza de dimineată și cea de prânz – spre a putea sta de vorbă pentru a schimba unele idei și informații. În cursul acestor mici conversații, mi-am dat seama – în afara nobilelor însușiri sufletești ale profesorului Herlea, dar și de distinsele calități intelectuale ce poseda, constatând profundele sale cunoștințe juridice și istorice (cu precădere istoria Transilvaniei în care excela), vădindu-și însă erudiția cu modestie și fără nicio ostentație. Firește, împrejurările vitrege în care ne aflam atunci, l-au împiedicat să poată ține prelegeri, de înaltă ținută universitară, cu care, mai târziu, în alte condiții mai favorabile de detenție, și-a delectat și instruit colegii de suferință”. (Dan Cernovodeanu – „Amintiri despre profesorul Alexandru Herlea”, text dactilografiat)

„În apropierea Crăciunului, datorită unor prieteni din Ploiești, l-am cunoscut personal pe profesorul Alexandru Herlea arestat și condamnat pentru că făcuse parte din Partidul Național Țărănesc al lui Iuliu

Maniu. Privirea era plină de căldură, iar cuvântul blând mângâia și împăca pe cei înrăiți. (...) De neuitat au rămas zilele petrecute la munca forțată de exterminare. Și jugul la roabă părea mai ușor când eram împreună. Din ochi ne înțelegeam când aveam ceva de făcut. Solidaritatea a făcut să supraviețuim, cu toate că munca istovitoare ne-a îngenuunchiat de multe ori. Destinul a făcut să ne urmăm pe aceleași locuri. Când profesorul Herlea n-a mai putut rezista la pământ, a fost mutat iar la spart piatră. (...) Mulți dintre noi poate nici nu gustam din pachetele de acasă sau din țigări. Și profesorul Herlea a fost dintre cei care s-a lipsit ca să ajute pe alții și poate de aceasta toți săreau să-l ajute când avea nevoie de ceva. Numai cei care au trecut prin acel infern, pot să aprecieze cât de mult făcea când vedea, cineva ajuns la disperare, că i se dă o mână de ajutor, mâna pe care nu o cunoștea”. (Cicerone Ionițoiu – „Profil”, text olograf)

„La ieșirea din închisoare a fratelui nostru Corneliu Coposu, am sperat pentru o clipă că lucrurile vor intra în normal, că au luat sfârșit necazurile și că vom avea liniște. Nu a fost să fie așa. Au urmat o serie de hărțuiri, invitații la securitate, anchete, tergiversări în acordarea buletinului de identitate, a domiciliului în București, etc. I-a fost aplicat un regim de izolare în sensul că puținii prieteni care aveau curajul să ne viziteze, erau pe rând chemați la securitate și avertizați despre pericolul ce-i așteaptă dacă vor continua legăturile cu el. (...) În această situație a intervenit în viața lui un eveniment neașteptat care i-a umplut sufletul de bucurie. Domnul Alexandru Herlea, care reușise să organizeze „Asociația de istoria instituțiilor și dreptului” l-a invitat să fie membru activ în această Asociație care se

ocupa de probleme de istorie pură și de drept comparat. Făceau parte din Asociație mulți „foști” și care, în chip miraculos a rezistat câțiva ani fără imixtiune comunistă. Domnul Herlea i-a facilitat și organizat lui Cornel ținerea unei conferințe despre Simion Bărnuțiu, conferință care a avut un mare succes în fața generației de tineri istorici care nu auziseră nimic despre latura activității lui Simion Bărnuțiu prezentată de Cornel și nici despre numele conferențiarului și cereau imperios să fie publicată (ei neștiind că nu avea voie să aibă activitate publică). Pentru Cornel a fost prima manifestație publică după închisoare iar pentru domnul Herlea un mare act de curaj, aceste evenimente s-au întâmplat în anul 1976, în plină teroare comunistă. Tot datorită domnului Herlea, Cornel a primit o legitimație de membru activ care-i permitea să cerceteze diverse documente în Biblioteca Academiei, la Biblioteca Națională și la Arhivele Statului. A fost pentru Cornel o perioadă de mare satisfacție căci săptămâni și luni întregi le-a petrecut studiind documente vechi, legate de istoria noastră și de multe evenimente din trecut. A scris un bogat material în acest sens pe care, din păcate, securitatea l-a confiscat la fiecare percheziție ce a urmat. Această perioadă de satisfacție intelectuală s-a sfârșit după ce la conducerea Asociației, domnului Herlea i-a urmat V. Gionea. Cornel fiind invitat să participe la un simpozion legat de evenimentele de la 23 august 1944, întrucât prezenți în sală erau «oficiali», după ce el și-a spus punctul de vedere asupra evenimentelor la care a participat, nefiind pe linia impusă i s-a luat legitimația și a fost exclus din Asociație”. (Flavia Bălescu, născută Coposu, sora lui Corneliu Coposu – „Corneliu Coposu și Alexandru Herlea”, scrisoare, datată 1996, olografă)

„În cele ce urmează aş dori să evidenţiez o altă latură a personalităţii sale, evocându-i viaţa în calitate de „prieten”, fiind greu de găsit o persoană la care sentimentul prieteniei să fie atât de bogat în conţinut cum a fost cazul lui Alexandru Herlea. El iubea cu pasiune oamenii, suprema lui fericire fiind să facă bine altora. Pe stradă, în săli de conferinţe sau de spectacole, la locul de muncă şi pretutindeni unde se afla, era înconjurat în permanenţă de lume multă, el având pentru fiecare un sfat, un cuvânt de îmbărbătare, sau măcar o descreţire de frunte, prin umoru-i devenit legendă. Sufletul lui generos atrăgea ca un magnet pe toţi cei ce-l cunoşteau, căci el nu ştia ce e nici invidia, nici ura şi nici răzbunarea. (...) În perioada când prin Dictatul de la Viena s-a cedat Ardealul de Nord, eu aflându-mă magistrat în Tribunalul Braşov, soarta ne-a reunit în acelaşi oraş, ca urmare a şezării Academiei de Înalte Studii Comerciale din Cluj – al cărui cadru didactic era Herlea – în oraşul de sub Tâmpa. În dorinţa de a activa şi profesional la aceeaşi unitate, Herlea mi-a sugerat să mă prezint la concursul de asistent la «Catedra de drept comercial» la instituţia menţionată, lucru ce s-a realizat cu succes. (...) Herlea era cea mai populară personalitate în Academie, fiind iubit în egală măsură de colegi şi studenţi. Dragostea cu care-i cuprindea pe studenţi se evidenţiază prin împrejurarea că tot timpul războiului a cazat în apartamentul său 2-3 dintre aceia care aveau dificultăţi în găsirea spaţiului de locuit”. (Şerban Basarab – „Amintiri despre prietenul meu de-o viaţă”, text olograf).

Din Toronto pornește o scrisoare de încurajare adresată Silviei Herlea, soția profesorului decedat, din partea Monicăi Moșoiu, fiica lui Victor Jinga, căsătorită cu Alin Moșoiu. Fiind vorba de o familie brașoveană câteva note explicative. Alin Moșoiu este fiul juristului Marcel Moșoiu, consulul României la Berna, și nepot al poetei Mariana Moșoiu, cei doi din urmă copiii lui Ioan Moșoiu, avocat de vază în oraș și nepoții generalului Traian Moșoiu. Voi transcrie integral scrisoarea semnată de Monica Moșoiu la care adaug și cele câteva rânduri din partea lui Alin Moșoiu, ilustrative pentru relațiile stabilite între oamenii cu o educație solidă.

(Scrisoare olografă)

Toronto, 5 octombrie, 1979

Scumpa mea tanti Silvia,

La început am tăcut pentru că n-am știut, și când am aflat am vrut să scriu imediat și nu am putut. Din momentul în care am aflat despre boala lui nenea Dicu, am trăit sub impresia acestei stări a sănătății lui, iar când Bebe mi-a spus – cu câteva zile înainte de a primi scrisoarea de acasă – că nenea Dicu nu mai este, am fost și am rămas adânc tulburată. Mă doare mult această realitate și tot mai mult îmi apar în gând amintirile legate de prezența unei familii atât de dragi, pe care le am de la vârsta la care un copil începe să-și adune tezaurul mare al aducerilor aminte. Pe nenea Dicu îl am în minte încă de pe strada Agrișelor. Veneați la noi și simțeam atmosfera unei bune prietenii, și iată că anii

mulți, și totuși prea puțini care au trecut, nu numai că nu au dezmințit credința pe care o aveam de atunci, dar au întărit-o tot mai mult. Au fost ani de tot felul, dar sentimentele au rămas mereu aceleași. Loialitatea, umorul, onestitatea și un devotament fără limite de timp și spațiu sunt doar puține din calitățile lui nenea Dicu cu care noi ne obișnuiserăm, dar care – în fond – erau excepționale. Ce mulțumită sunt că toamna trecută în circuitul pe care l-au făcut nenea Dicu cu copiii ne-au inclus și pe noi. Au fost zile minunate de retrăire a atmosferei din trecut, dar cine și-ar fi putut imagina că jos în parkingul casei noastre unde l-am condus când a plecat, aveam să-l văd pentru ultima oară pe nenea Dicu? N-am spus-o nimănui până acum, dar am urcat cu Ana-Maria (Alexandru era la grădiniță), ne-am dus la fereastră și cu lacrimi în ochi am privit autostrada, încercând să le deslușesc mașina. A fost o despărțire aparent obișnuită, dar foarte grea pentru mine, căci nenea Dicu aducea și ducea un ce atât de drag.

Mâhnită mult de pierderea lui nenea Dicu, te am scumpă tanti Silvia, mereu în preajma mea, așa cum îl am și pe Dicușor, care știu cât de aproape a fost și cum a făcut tot ce a putut pentru a alina suferința tatălui său. Aș vrea să pot fi aproape și să simți cât de alături sunt în încercarea grea pe care ai avut-o și care ne-a copleșit pe toți. În împrejurarea aceasta, distanța o simțim mai apăsătoare, fiindcă vorbele scrise transmit poate fără destule nuanțe sentimentele noastre.

Draga mea tanti Silvia, te îmbrățișez cu multă, multă afecțiune.

Monica

Dragă tanti Silvia,

Alături de Monica vă trimit și eu gândurile cele mai afectuoase în această împrejurare dureroasă la care luăm și noi parte.

Știm cu cât curaj ați făcut față adversității și cum cu sprijinul dumneavoastră și a lui Dicușor, nenea Dicu a putut trece, cu optimism prin multe din momentele grele ale bolii. Cu toate că l-am cunoscut puțin pe nenea Dicu, am fost și eu cuprins de farmecul lui. Din poveștile Monicăi și ale părinților ei am știut despre excepționalele lui calități sufletești. Alexandru și Ana-Maria, de mici au știut cum merg popa și soldații și cred că la rândul lor și copiii lor vor ști jocul.

Ne gândim la dumneavoastră mult și am dori să știm că, pe cât posibil, treceți cu seninătate prin această nouă perioadă.

Cu drag, Alin

După dispariția profesorului Alexandru Herlea, *in memoriam*, s-au organizat manifestări omagiale. Arhiva familiei păstrează aceste luări de cuvânt. Voi cita un fragment din cuvântarea rostită de prof. Emil Cernea la ședința de comemorare a prof. Alexandru Herlea din 28.XII.1979.

„După 1970, timp de un deceniu, activitatea sa se distinge prin participarea aproape anuală la marile congrese de istoria instituțiilor și dreptului, cu rapoarte și prezență personală de cele mai multe ori. (...) Temele pe care le prezintă, deși specific românești, sunt tratate comparativ, cu sublinierea asemănării dar și a deosebirilor dintre dreptul nostru și cel al altor popoare. (...) Asemănările sunt înfățișate spre a arăta că instituțiile și dreptul românesc nu sunt rupte de contextul mai

larg al dezvoltării juridice a altor popoare. În ampla lucrare asupra condiției juridice a copilului, apărută în publicația Jean Bodin (1977), după ce trece în revistă aspectele cele mai semnificative ale dreptului nostru, precizează că cea mai mare parte din particularitățile acestuia dispar la mijlocul secolului al XIX-lea când «statutul copilului se integrează în sistemul juridic al codurilor moderne». (...) Acceptând exercitarea influențelor străine asupra dreptului nostru, profesorul Herlea susținea originalitatea dreptului românesc pe argumentul că instituțiile sale reprezintă o sudare într-o realitate socială concretă, proprie românilor”.

*
* *

Lucrarea lui Alexandru Herlea, această personalitate proteică, a fost continuată de fiul său Alexandru Ioan Herlea, căruia îi mulțumesc pentru acceptul primit de a cerceta cele două arhive de familie. Pe de o parte, arhiva tatălui său care păstrează piese de o certă valoare, iar pe de altă parte, arhiva personală în care sunt adunate documente ilustrative pentru activitatea sa științifică și politică. S-a născut la Brașov, unde urmează Liceul „Unirea” și „Institutul Politehnic”. Emigrează în anul 1972 în Franța și intră în învățământul superior, la prestigioasa instituție *Conservatoire National des Arts et Metiers – CNAM* din Paris. Obține titlul de doctor în „Istoria științei și tehnicii”, dedicându-se atât catedrei, cât și cercetării. Conduce doctorate și va fi ales membru al unor organisme academice de specialitate, ocupând poziții cu multă responsabilitate precum cea de președinte al Societății Internaționale de Istoria Tehnicii: „*International*

Committee for the History of Technology – ICOHTEC”. Autor și coautor a mai multor cărți, publică lucrări de pionerat în domeniu, ține conferințe în Europa și America, ia parte la dezbateri, are emisiuni televizate și organizează congrese. Sunt direcții ale prodigioasei sale activități. Este membru al „*Académie Internationale d’Histoire des Sciences – AIHS*”, Profesor emerit al *Université de technologie de Belfort-Montbéliard – UTBM*, Doctor Honoris Causa a *Universității Transilvania* din Brașov și Profesor Honoris Causa a *Universității Babeș-Bolyai* din Cluj-Napoca. Pentru merite deosebite în domeniul științei și pentru consolidarea relațiilor franco-române, Franța i-a decernat înalta distincție „*La Légion d’Honneur*” în rang de comandor.

Tradiția familiei nu l-a ținut departe de politică: membru PNȚ în exil și vice-președinte al filialei Franța a „*Uniunii Mondiale a Românilor Liberi – UMRL*”; președinte al Asociației franceze „*Action pour la démocratie en Roumanie – ADER*” filiala PNȚCD – Franța; unul din fondatorii, în ianuarie 1990, a filialei PNȚCD – Brașov și candidat la Brașov la alegerile parlamentare din mai 1990. Ca Ministru al Integrării Europene în Guvernul României are o contribuție recunoscută în deschiderea negocierilor de aderare a României la Uniunea Europeană, ulterior fiind ambasador și șef al Misiunii României pe lângă Uniunea Europeană. A fost vice-președinte al Internaționalei Democrat-Creștine (*IDC*).

În anul 2011 este ales președinte al Asociației „*La Maison Roumaine*” din Paris, o cunoscută asociație a exilului românesc. Sunt câteva momente din existența sa care îl fac un model de slujitor al țării sale.

Cum în această carte pledez pentru reconsiderarea arhivelor de familie, voi publica șase scrisori inedite semnate de Corneliu Coposu adresate lui Alexandru Ioan Herlea, cel care a organizat în februarie 1990, prima vizită în străinătate, la Paris, a liderului opoziției din România postcomunistă, un simbol al demnității și al curajului. Sunt de interes deoarece printre rânduri putem înțelege lupta pentru anihilarea partidelor politice istorice după 1990. Multă căldură din partea fruntașului țărănist față de mai tânărul destinatar, angrenat în a păstra vie istoria Partidului Național Țărănesc, ca o datorie transmisă de familie.

(Scrisoare dactilografiată, cu semnătură olografă)

București 17 martie 1990

Dragă Dicule,

Întors din călătoria făcută, după un iureș înspăimântător, care m-a copleșit, abia acum îți adresez mulțumirile mele călduroase, pentru toată osteneala ta și străduințele încununate cu succes, legate de vizita mea – pentru reușita căreia meritul de căpetenie îți revine. Într-adevăr, organizarea programului acestei vizite în Franța a fost perfectă și rezultatele ei sunt apreciate ca deosebit de bune. Meritați, atât tu cât și Dinu Ghica, gratitudinea partidului nostru. Vă adresez mulțumirile mele și ale tuturor factorilor de răspundere de partid, pentru activitatea mult apreciată și străduințele voastre. De asemenea adresăm mulțumiri adânc simțite lui Ion Varlaam ale cărui

merite în menținerea prestigiului țării sunt evidente, nu numai pentru activitatea lui, dar și pentru reușitele lui apariții la televiziune. De asemenea adresez mulțumiri îndatoritoarei noastre gazde, dl. Borcoman.

Am subliniat în ședința conducerii de partid, de după sosire, toate etapele vizitei noastre în Franța, precum și rezultatele bune obținute, datorită neobositei voastre activități.

Cu sentimente de gratitudine și prietenie sinceră,

Vă îmbrățișează
Cornel

*
* *

(Scrisoare olografă)

16.VI.1990

Dragă Dicule,

Cici Ioanițoiu îți va spune tot ce s-a întâmplat la noi. Sediul nu mai există. Ne-a fost complet distrus. Ne-au luat tot ce era acolo, inclusiv toți banii. Trebuie să o luăm de la capăt, de la 0. Nu mai avem nici măcar o mașină de scris. (telefaxurile, xeroxurile, mașinile, calculatoarele, arhivă, toate au fost făcute praf).

Plecarea pentru Lyon (cu Matei Boilă și Lupuțiu) incertă. De aceea îți trimit micul spici pe care urma să-l rostesc. Dacă e cazul, te rog să-l mai ajustezi și să-l

predai, cu explicația că în urma celor întâmplute s-a anihilat participarea noastră.

Dacă poți, te rog fă rost de ceva logistică de birou (mașini de scris, xerox, calculator, hârtie, pixuri, etc, etc.). Nu mai avem absolut nimic.

Au năvălit și la mine acasă și m-au jefuit de tot ce aveam.

Intenționăm să cerem un local și s-o luăm de la capăt. Dacă vom reuși?!

Te îmbrățișez cu drag

Cornel

*
* *

(Scrisoare dactilografiată oficială, semnătură olografă)

**Partidul Național
Țărănesc Creștin și
Democrat
Nr. 1210**

București, 22 August 1991

Mult Stimate Domnule Alexandru Herlea,

Partidul Național Țărănesc Creștin și Democrat, din România, organizează Congresul General la București, în zilele de 27-28-29 septembrie 1991.

Conducerea Partidului vă invită să onorați cu prezența Domniei Voastre lucrările acestui congres, în calitate de invitat de onoare.

Vă rugăm să binevoiți a ne confirma participarea Domniei Voastre până la data de 15.09.1991, la telefon.

Programul Congresului, legitimația de participare, precum și imprimarele legate de Congres vi se vor înmâna la sosire, în data de 26.09.1991.

Vă rugăm să primiți încredințarea înaltei noastre considerațiuni.

**Comitetul de Organizare a Congresului
Președinte
Corneliu Coposu**

*

* *

(Scrisoare olografă, nedatată)

Dragă Dicule,

Dacă ai la îndemână ceva materiale de „logistică”, de propagandă, te rog să utilizezi prezența aducătorului scrisorii, prin care poți trimite materiale.

Am avea urgentă și mare nevoie de panglici pentru mașinile de scris electrice (care ne-au sosit fără panglici).

Trimite vreo 10 buc (V.W. Philips 2110) corectabile.

Te îmbrățișez cu drag

Cornel

*

* *

(Scrisoare dactilografată, nedată, semnată olograf)

Corneliu Coposu
Președintele Partidului Național Țărănesc Creștin
Democrat
Bd. Carol I No. 34 București
România
Tel 400 120603, Fax 400 143277

Domnului Alexandru Herlea,

Dragă Dicule,

Profit de plecarea lui Ionuț (a cărui prezență mă dispensează de a-ți detalia ultimele evenimente de la noi) pentru a-ți transmite, odată cu salutările mele și rugămintea ca în numele filialei noastre din Franța, pe care o conduci, să aranjezi din timp, măsurile programatice necesare, pentru a intra din primul moment, în legătură cu exponenții guvernului francez (de mâine).

În ce privește raporturile viitoare cu dreapta franceză cred că va trebui să fii foarte abil și circumspect pentru a evita reticențele și susceptibilități determinate de concurența dintre aliați. Sunt sigur că vei ști să dozezi dovezile noastre de atașament, față de Chirac, Mhaignerie și Giscard, ca să nu se sesizeze vreo preemțiune din partea noastră și ca să ne bucurăm de susținerea tuturor factorilor ce vor constitui viitoarea putere executivă.

Cu toată afecțiunea,
Corneliu Coposu

Din arhiva lui Alexandru Ioan Herlea, mai menționez un document de mare valoare istorică care merită a fi cercetat și publicat. Este vorba de „Amintirile” lui Zaharie Muntean (1881-1972). Familia Herlea a păstrat vie memoria lui Zaharie Muntean, ca spiță a familiei, a cărei identitate îl plasează în rândul marilor bărbați ardeleni prezenți în viața societății României întregite. De menționat că Alexandru Herlea (tatăl) este unul din cei doi moștenitori și executorul său testamentar.

Cum am amintit la începutul capitoului, Alexandru Herlea vorbește în „Memorii” despre Zaharie Muntean, soț al Elenei (n. Patiția), aceasta fiind vară primară a mamei sale.

„Amintirile” lui Zaharie Muntean au și ele un timp și un loc al lor, dezvăluit de mărturisitor: **„Prin semnătură recunosc că am relatat aceste „amintiri” nepotului meu Cornel Lungu între anii 1968-1970, când fie mă vizita venind student la Alba-Iulia, fie pe când mă aflam la Sibiu în Căminul Pensionarilor.”**

Sibiu, 3 dec, 1970

Semnătura

O copie a prețioaselor documente au fost expediate de istoricul Cornel Lungu vărului său Alexandru Ioan Herlea.

Reproducem un scurt fragment revelator pentru atmosfera însuflețită, premergătoare zilei de 1 Decembrie 1918.

„Noaptea pe la 11, raportorul Adunării, Vasile Goldiș a schimbat câteva cuvinte șoptite cu Iuliu Maniu. A luat cuvântul Iuliu Maniu, adresându-se Adunării din sala «Dacia» cu următoarele cuvinte: «Noi suntem delegați din partea poporului român pentru ca să hotărâm mâine unirea cu România și atât.» În urma acestei declarații întreaga sală a izbucnit în aplauze entuziaste, inclusiv delegații socialiștilor, aplauze care au durat câteva minute, urmate de cântarea «Deșteaptă-te române» și «Hai să dăm mână cu mână/ cei cu inima română»”.

*
* *

Arhiva profesorului Alexandru Herlea păstrează fotografii pe baza cărora putem reconstitui perioade atât din istoria acestei familii transilvane, cu merite în realizarea Unirii celei Mari, cât și a României.

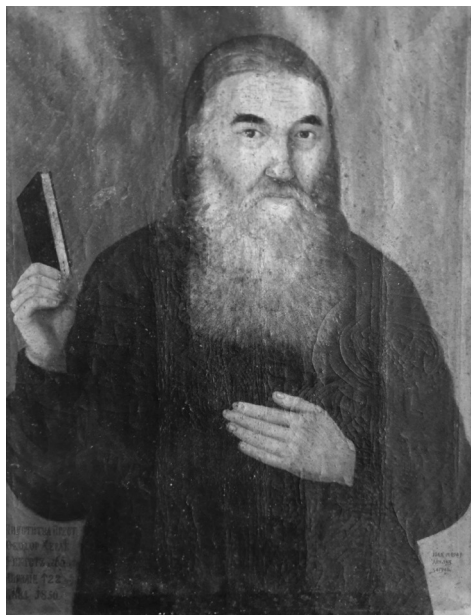

Alexandru Herlea

Episcopul Vasile Moga

Theodor Herlea
(1790-1852)
(pictură pe pânză)

Gregoriu Rațiu
(1801-1865)

Nicolae Th. Herlea
(1819-1897)

Zamfira (n. Stanislau)
și Gheorghe Balaș
(1821-1916)

Protopopul Ioan Rațiu
(1827-1891)

Dominic Rațiu
(1846-1902)

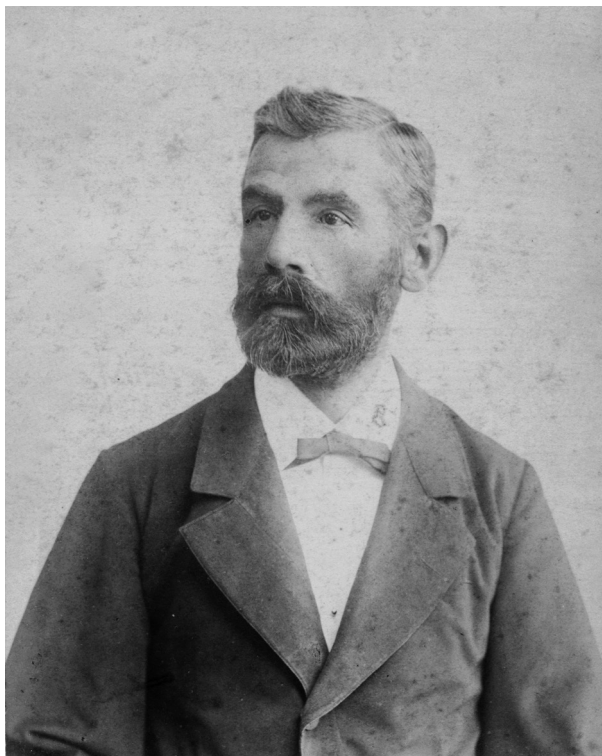

Alexandru Stanislau,
jurist la Viena

Familia Rațiu: Dominic,
Hermina și Minodora

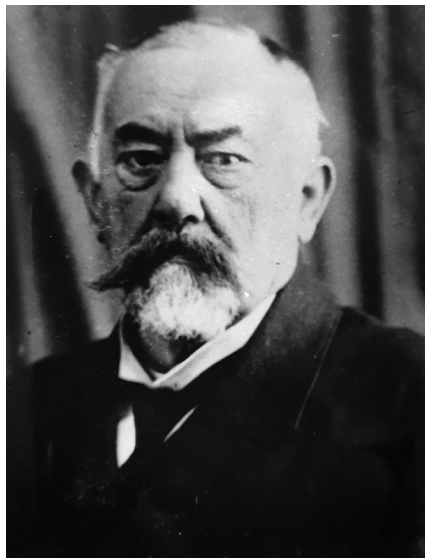
Memorandistul
Rubin Patiția
(1841-1918)

Maria (n. Moga, 1853-1923) și Theodor Herlea (1841-1917)

Ana Patitia (n. Rațiu)
(1850-1916)

Procopiu Herlea
(1849-1918)

Elena Muntean
(n. Pațișă, 1882-1968)

De la dreapta: Elena Pațișia, Minodora Rațiu și Veturia Hamsca,
eleve la Sibiu (foto 1898)

Zaharie Muntean, avocat
(1881-1972)

Alexandru Herlea
(1871-1955)

Minodora Rațiu (1882-1965) și Alexandru Herlea
(1871-1955) Căsătorie iunie 1906

Diploma de onoare
și medalie de aur la
expoziția-concurs de
vinuri de la Bordeaux
– 1897 atribuită lui
Alexandru Herlea

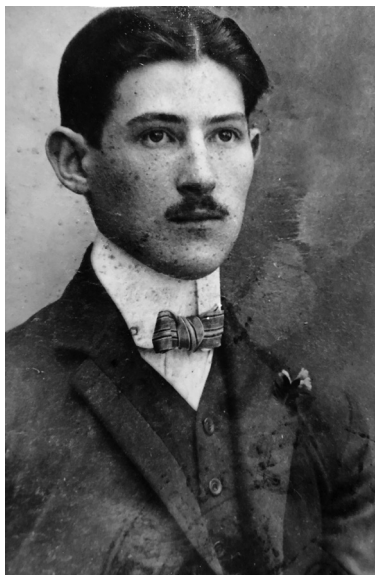
Letiția Pavel (n. Blaga, 1880-1972)

Minodora și Alexandru Herlea alături de pictorul Dionisie Păcuraru la Expoziția națională București (iulie 1906)

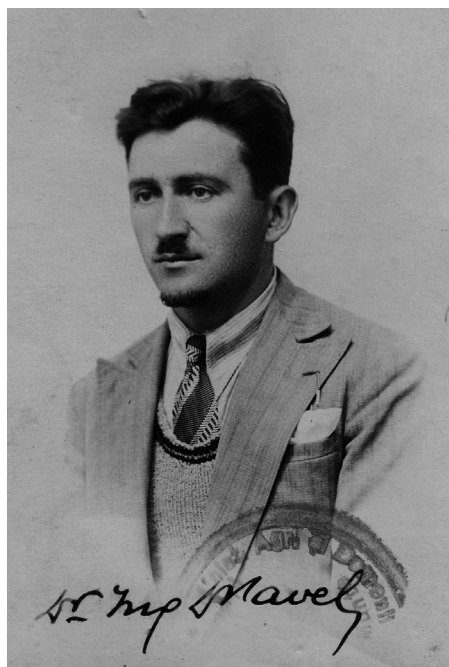
Fam. Procopiu Herlea cu 4 copii și 3 nepoți (1918)
 Primul rând Liviu Herlea, Maria Herlea (n. Clinca) Procopiu Herlea,
 Valeriu Herlea ; în picioare Malvina Blaga (n. Herlea), Tit-Liviu Blaga,
 Simion Damian, Lucreția Damian (n. Herlea)

Valeriu Herlea
 (1888-1949)

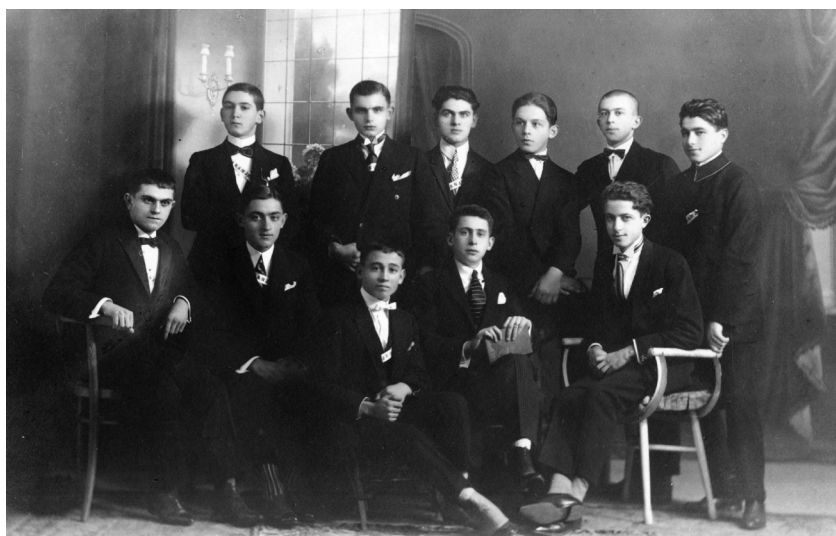
Remus Herlea și Ilie Bufnea în Manciuria, 1920

Dorin Pavel (1900-1979)

Colegiu Kuhn - Orăștie, 1921 -1922.
Alexandru Herlea (rândul 1 stânga)

Liceul Aurel Vlaicu - Orăștie, 28 fev. 1925. Balul absolvenților.
dreapta jos Alexandru Herlea și Șerban Basarab

Alexandru Herlea
(foto 1938)

Silvia Herța (c. Herlea)
(foto 1938)

Ioan Stan Herța (1867-1948)

Ioan Lupaș (1880-1967)

Dumitru Ioan Herța
(1902-1948)

Alexandru și Minodora Herlea cu copiii, nora și ginerii:
Alexandru și Silvia, Minodora și Lazăr Dânsoreanu,
Alexandrina și Cornel Lungu (foto 1941)

Gara Odesa - vizita Academiei Comerciale din Braşov
la Universitatea din Odesa în 1942.
În foto: A. Herlea în dreapta, V. Jinga în centru

Silvia Herlea
foto 1946

Alexandru Herlea
foto primăvara 1947

Alexandru, Silvia, Alexandru
Ioan, Dorin Herlea, Braşov
1948

Alexandru Ioan şi Dorin Herlea
în 1951

Alexandru Herlea, 1956

Nr.

FIȘA PERSONALĂ

Înlocuită de Direcția, Serv. Județean Reg. de Sec. Brașov
 Numele și prenumele: Herlea Alexandru
 Cu porecla: Sandicu
 Nume fals: +
 Semnătura infractorului: Alex. Herlea

Felul infracțiunii: <u>profesor huișeritor</u>		C.N.S.A.S. 16 JUN 2010 S.I.P.R.D.
ocupația: <u>intelectual</u>		
originea socială: <u>me surru</u>		
atenția politică: <u>me surru</u>		
Avere: <u>n' are</u>		
Vârsta: <u>42 ani</u>		
Anul nașterii, comuna, județul, țara: <u>24 iunie 1907 - com. Vinerea - Hun' doare</u>		
Ultimul domiciliu: comuna, județul, țara: <u>Branu. R. G. Poprici NE3</u>		
Domiciliul anterior: <u>Orăștie</u>		
Naționalitatea: <u>Român</u>		EXPUNEREA REZUMATIVĂ A INFRACTIUNII: Sugestia lui Victor Anca i-a transmis lui Victor juga în urma căreia sunt impresii cu juga au intermit dinu m- morii cuprinzând si- tuația politică, economi- că și socială din țară, dusând aceste impresii lui V. Anca, pentru a fi transmise la Paris lui Augustin Popa.
Căștenia: <u>Român</u>		
Religiunea: <u>Ortodox</u>		
Starea civilă: <u>construit</u>		
Tata: <u>Alexandru</u>		
Mama: <u>Dana</u>		
Soț(-ia): <u>Silvia</u>		
Copii: <u>2</u>		
Rude: <u>2 muni</u>		
Fotografiat de: <u>Herlea</u>		
Cliseul Nr. <u>90/5</u>		
Dactiloscopia de: <u>Herlea</u>		
Studii: <u>Doctor în Drept</u>		
mba ce posedă: <u>român, magh. francez</u>		
Situația militară: <u>scrie fals</u>		
Specialitatea ca infractor:		

Alexandru Herlea - CNSAS fișă personală, arestare 1949

C.N.S.A.S.

16. IUL. 2010

DIRECȚIA ARHIVĂ
POEȘTI LEORDENI

În anul 1904 luna iunie ziua 24.
 la nașterea raionul Orădie
 în Hunedoara fiul lui Alex.
 Dora domiciliat în comuna Or.
 Stalin strada Sădova Trucosani f.
 Stalin regiunea Stalin

fiinea: la data arestării Jurist Groult
 în trecut Profesor
 al loc de muncă Inst. J.I.S. Or. Stalin
 deținutului: la data arestării în arest
 în trecut în arest
 soției: în prezent Dora Domiciliul Or. H. Săd. Trucosani f.
 în trecut Dora
 soției: în prezent în arest
 în trecut în arest
 soției: în prezent Săd. d. d. d. Dora Domiciliul Orădie. H. Karl Horax S.
 în trecut Junimari
 părinților: în prezent în arest
 în trecut în arest
 părinților: în trecut în arest
 în trecut Junimari
 ocupația socială Junimari studiul fr. în septe.
 ocupația Naționalitatea Română Dacă posedă Pașaport
 civilă: Căpitan Numele soției Barba Silvia Copii băieți 1
 în militar cîg 1904 gradul, unitatea cărui aparține Lt. C. m. M. C. Or. Stalin fete 1
 ocupația politică La data arestării în trecut S. N. T.
 în trecut
 înalte: Talia 1.69 m., Fruntea lată Nasul drept Gura mică Bărbia în gura
 înalte: Fata dreaptă Ochii caprii Părul castaniu Sprâncenele drepte Barba roșie
 înalte: Urechile înalte Independență Mustăți roșii
 Semne particulare: în arest

sănătății:

dente penale: 15.04.1949 la 13.04.1954

arrestat în ziua de 16. 7. 59. pe baza mandatului de arestare nr. 40. din 16. 7. 1959.
 emis de 1. M. C. 1959. O. H. pentru faptul de 1. M. C. 1959. O. H. art. 209. p. 1. ep.
 lăsa pe scurt a faptului:

defineri:

arrestat de pe baza adresei nr. din
 emisă de:
 provizorii sau definitive:
 referat pentru la în ziua de

at la prins din evadare la în ziua de

Alexandru Herlea - CNSAS fișă personală, arestare 1959

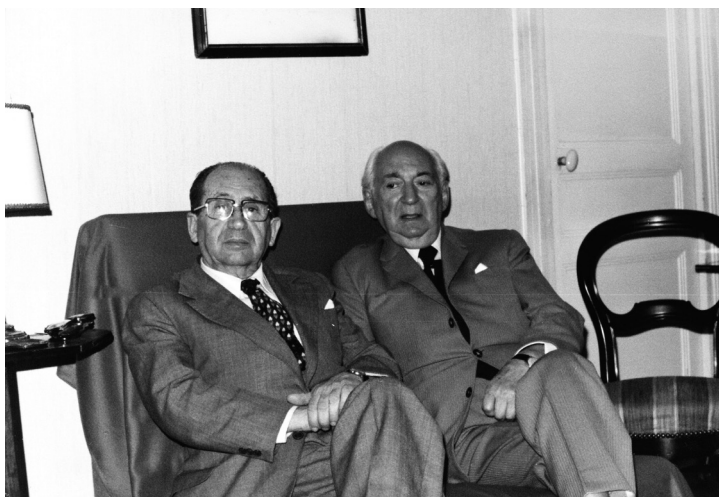
Liceul Unirea Braşov - 1974 aniversare,
serie de absolvente de la liceul Principesa Elena.
În centru fosta directoare Ortansa Georgescu şi Silvia Herlea

Istoria dreptului - congres la Mamaia - septembrie 1974. În centru
Alexandru şi Silvia Herlea, în stânga prim-plan Romulus Vulcănescu

Istoria dreptului - congres Anvers mai 1978,
Alexandru Herlea alături de 3 personalități ale disciplinei

Nicolae Penescu și Alexandru Herlea la N. Penescu
acasă - Paris, vara 1978

Alexandru Herlea - Toronto, noiembrie 1978, la familia Mosoiu acasă: Monica (n. Jinga), Alin și cei doi copii. În dreapta Alexandru Herlea, în stânga Danielle Herlea

Comemorare Alexandru Herlea, București, Institutul Proiectări Construcții Tipizate, dec. 1979 - Victor Jinga (în picioare), la dreapta lui, Vasile Gionea, la stânga, Petre Strihan și Emil Cernea

Comemorare Alexandru Herlea, București, Institutul Proiectări Construcții Tipizate, dec. 1979 - printre participanți se văd în fotografie: Corneliu Coposu și Silvia Herlea

Alexandru Herlea
- pictură în ulei
de Ioan Nicodim,
1982, realizată
după fotografii

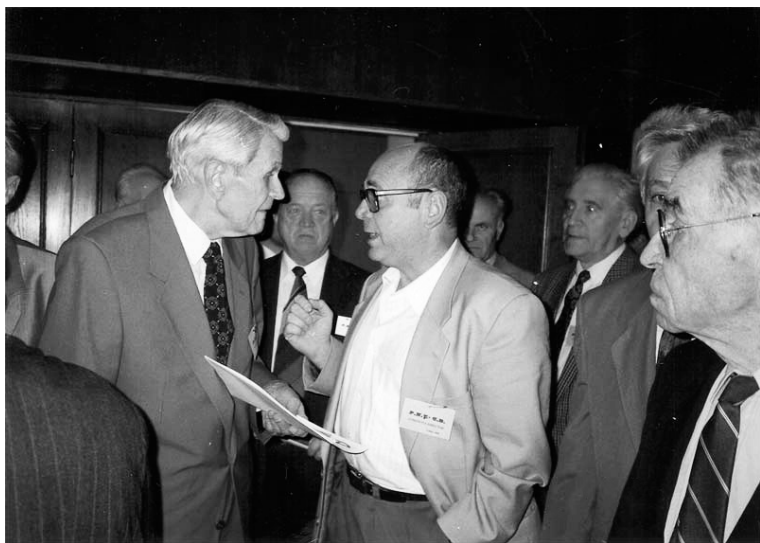
Corneliu Coposu - conferință de presă la Adunarea Națională - Paris, februarie 1990. De la stânga la dreapta: Bernard Debré, Alexandru Herlea, Corneliu Coposu, Iftene Pop, Jean-Marie Daillet

De la stânga la dreapta: Alexandru Herlea, Emil Constantinescu, Corneliu Coposu, Ilie Păunescu, Paris 1992, fotografie realizată la Al. Herlea acasă

De la stânga la dreapta: Eugen Șerbănescu, Liviu Hagea (în picioare), A. Herlea, Emil Constantinescu, Corneliu Coposu, în picioare persoană neidentificată, Ilie Păunescu - Bruxelles 1992

Corneliu Coposu cu Alexandru Herlea la sediul PNȚCD
- București, 1994

2. Constantin Moga, primul primar român ales al Brașovului

„O intensă activitate românească pe teren bisericesc, școlar, cultural, politic și economic cu variații de măsură de la o persoană la alta, caracterizează activitatea mai fiecărui jurist al Ardealului în timpul ce premerge Unirea”

Constantin Moga

Capitolul precedent a pus numele Herleștilor alături de cel al lui Constantin (Costi) Moga într-o țesătură matrimonială densă. Cele relatate privind unele spițe ale neamului le voi îmbogăți cu noi vlăstare într-o diversificare genealogică. În spatele numelor se află oameni proveniți din medii diferite, găsindu-și rostul în viață, conduși de aceleași simțăminte: credință, statornicie, devotament față de țară.

Existența meritorie a lui Constantin Moga îl plasează în rândul acelor oameni, puțin cunoscuți astăzi, dar înfăptuitori de lucruri consistente pentru Brașov. Descinde dintr-o „dinastie” care are la activ o seamă de preoți din zona Sebeș-Alba. Urmașii mi-au dat explicații verbale sau scrise ale arborelui genealogic cu rădăcini viguroase în istoria Transilvaniei și mi-au pus la dispoziție fotografii. Voi începe povestea lui Costi Moga cu ramura preotului Teodor Moga și a descendenților: fiul său protopopul de Haghic Ioan Moga (1816-1868) căsătorit cu Eva n. Cioflec (1825-1896). Fiul acestora protopopul Ioan Moga (1848-1910) de la Vâlcele căsătorit cu Maria n. Popeea (1850-1889), sora cunoscutului săcelean Nicolae Popeea,

ajuns episcop de Caransebeș, membru titular al Academiei Române, secretarul particular al lui Andrei Șaguna, autorul volumelor „Biografia arhiepiscopului și mitropolitului Andrei Baron de Șaguna” (Sibiu, 1879) și „Memorialul arhiepiscopului și mitropolitului Andrei Baron de Șaguna sau luptele naționale politice ale românilor 1846-1876” (Sibiu, 1889). Ei sunt părinții lui Constantin Moga, personajul principal al acestor notații. Pe obeliscul din cimitirul din Vâlcele sunt săpate numele lor și a căror vrednicie spirituală și politică în folosul românilor nu s-a șters din amintirea locuitorilor. Genealogia mai spune că fiica lui Teodor Moga, Rafla, s-a căsătorit cu preotul din Vinerea, Ioan Herlea (1812-1879), al căror singur fiu, notarul Teodor Herlea s-a căsătorit cu Maria n. Moga, că fiul acestora, Alexandru Herlea, primarul Orăștiei s-a însoțit cu Minodora n. Rațiu. Nume la fel de interesante sunt cele ale protopopului Zaharie Moga (1764-1828) și al urmașilor, printre care cei doi fii, Ioan Moga Teologul (1790-1856) profesor la Teologia din Sibiu, protopop al Sibiului și Avram Moga (1800-1891), protopop al Sebeșului, bunicul Mariei Moga, amintită, și al Anei Moga căsătorită cu Izidor Blaga, părinții lui Lucian Blaga. Emoționantă această țesătură a înrudirilor, generatoare de alte familii binecuvântate de istorie. Incursiunea este o mărturie despre câțiva ardeleni ale căror idealuri s-au împletit cu istoria țării. Pe de altă parte, mi-a permis să așez personajul principal la locul cuvenit în fotografia de familie.

Constantin Moga s-a născut în 1882 la Vâlcele (Covasna) unde tatăl era preotul locului. După ce va absolvi Școalele Centrale Române Gr. Or. din Brașov (Liceul

„Andrei Șaguna”) urmează Dreptul la Budapesta, studii juridice încununate cu „magna cum laude”, apoi doctoratul susținut la Viena. Devine avocat pledant la Brașov. Din acest moment destinul său se împletește cu istoria urbei. În noul context creat de Marea Unire, Brașovul se așează pe o traiectorie ascendentă a vieții sociale, politice, economice și culturale. Bun cunoscător al limbilor maghiară și germană, avocatul Constantin Moga are o contribuție notabilă în demersul de mare interes al autorităților române de a pune în acord legislația transilvană cu cea din Regat.

După ce mandatul de primar al dr. Karl Schnell (1918-1926) ia sfârșit, pentru câteva luni problemele primăriei sunt încredințate prin delegație lui Emil Socaciu. În anul 1926 Constantin Moga este primul primar ales al Brașovului, funcție deținută până în 1928. Să mai notăm că a făcut parte din Senatul României Mari, dar își dă demisia din cauza jocurilor de culise. Ca orientare politică era membru al numitului „Partidul poporului”, condus de Alexandru Averescu. Ca primar i-a reprezentat pe averescani. O dată cu el începe practica administrației locale române. Primarul și-a pus priceperea și energia în folosul brașovenilor. Proiectele edilitare avute în vedere erau necesare pentru evoluția modernă a orașului aflat în plină dezvoltare: sistematizarea Pieții Prundului prin acoperirea pârâului, de-acum celebru printre concitadini, „Spurcata”, dar și amenajarea trecerii peste Graft de După Ziduri în vederea unei legături directe cu Șcheiul; proiectarea străzii Făgetului, aflată astăzi într-o poziție centrală. Sunt câteva inițiative de reținut. După ce îi expiră mandatul de primar se întoarce la avocatură, o profesie care l-a acaparat. Mândru de obârșie a încurajat orice demers prin care se

făcea cunoscută lucrarea înaintașilor în folosul românilor. Cum am spune astăzi, a sponsorizat tipărirea în 1938 a volumului „Viața și activitatea episcopului Vasile Moga 1774-1845” de dr. Sebastian Stanca, consilier eparhial Cluj. În „Prefață” autorul îi mulțumește pentru sprijinul financiar: *„În lipsa mijloacelor materiale pentru tipărire am apelat la dl. dr. Constantin Moga, avocat în Brașov, unul dintre strănepoții episcopului, care s-a oferit să suporte o mare parte din cheltuielile de tipar. «Promovarea tipăririi acestei lucrări – scrie domnul dr. C. Moga – este și de datoria noastră a strănepoților și beneficiarilor fundațiunii Episcopului Vasile Moga. Glasul sângelui și recunoștința față de acela, care a fost Episcopul V. Moga, trebuie să ne oblige să contribuim și noi la opera de reîncadrare a memoriei Fericitului, în lumina persoanelor, care au binemeritat pentru neam și biserică. Din partea mea mă voi simți fericit, dacă voi putea contribui cel puțin cu o parte din suma precizată de Sf. Tă, adică cu 25.000 lei, la cheltuielile de tipar»”.*

O dată cu instaurarea regimului comunist i se impune părăsirea orașului. În anul 1952 trece la cele veșnice la Vâlcele, unde avea domiciliul obligatoriu.

Constantin Moga s-a căsătorit cu Marioara (1885-1973), fiica compozitorului Gheorghe Dima și a Mariei n. Bologa. Soția aduce o altă zestre genealogică la fel de importantă. Familia Moga se înrudește acum și cu Sextil Pușcariu căsătorit cu Leonora Dima, fiica lui Pantelimon Dima, fratele mai mare al compozitorului. Sora lui Sextil Pușcariu se căsătorește cu Valeriu Petru Bologa, directorul băncii Albina din Brașov, fratele viitoarei doamne Maria Dima.

Soția lui Costi Moga, Marioara, moștenise de la mama sa talentul dramatic, fiind o foarte bună elevă a Conservatorului de Artă Dramatică.

Revin la o idee avansată în „Argumentul” acestui volum. Arhivele private păstrează comori neștiute. Familia este în posesia, cu intenția de a-l publica, a manuscrisului inedit al *Memoriilor* lui Constantin Moga, intitulate „În drum spre justiția românească din Ardeal” scrise după Primul Război Mondial. Poate fi considerat un testament moral lăsat urmașilor. Paginile au fost dactilografiate de secretara de-o viață a lui Constantin Moga. Pe margine unele corecturi sunt făcute de însuși memorialist, iar altele de soție.

Reproducem un fragment din *Introducere*.

Avocatul era obligat să presteze jurământ, că nu va susține de bună știință procese nedrepte, că va proceda cu bună credință, conștiinciozitate și fără spirit de șicane pentru adversari. Numărul avocaților pledanți era limitat la fiecare tribunal: numerus clausus.

La începuturile avocaturii, avocații asistau pe împricinați: procuratorii și cognitorii care reprezentau pe parte, chiar și în absența acestora, sunt un stadiu mai avansat al avocaturii. Așa în imperiul roman.

O intensă activitate românească pe teren bisericesc, școlar, cultural, politic și economic, cu variații de măsură de la o persoană la alta, caracterizează activitatea mai fiecărui jurist al Ardealului în timpul ce premerge Unirii.

Ajuns la cunoștința de individualitate și unitate aparte, față de celelalte popoare din Transilvania, măsura autorității morale a fiecărui intelectual român

în sânul poporului său, în secolul al XIX-lea, până la Unire, era folosul adus de fiecare în parte în interesul existenței, al dezvoltării și propășirii poporului, din care a ieșit, iar cel care nu se încadra în această activitate, era considerat de inexistent.

Această normă de măsură a valorii coincide cu epoca redeșteptării poporului român, epocă în care își face apariția în structura lui socială juristul avocat român.

Nu cunoaștem o lucrare, în care cercetătorii trecutului nostru să-și fi pus și soluționat întrebarea firească, când a apărut juristul român din Transilvania, și care au fost înfăptuirile, în baza cărora prezentul ar avea oarecare obligații de respect și recunoștință față de el.

Istoria culturii și civilizației noastre va stabili, credem, că aproape din nimic, la începutul secolului al XIX-lea s-a născut o pleiadă de cărturari, ca rod al puterii de viață al poporului, care s-a arătat vrednică să conducă destinele acestuia.

Împrejurările politice de la începutul secolului al XIX-lea au creat o clasă intelectuală distinctă a juriștilor români, având capacitatea de a vărsa în programe idealul, ce dormita în cutele sufletului poporului, fără a fi fost încă formulate și date în vileag ca bun comun al unui întreg popor, fapt ce nu se poate considera drept simplu noroc, ci aptitudine organică a constituției solului, din care a răsărit această clasă, căci rodul bun e împins la viață, de calitatea tulpinei producătoare și a atmosferei care a încălzit atât rodul cât și tulpina.

Atmosfera: curentul luminat de pe acele vremuri, el însuși produs al generatoarelor idei de libertate ale Apusului.

După o vacanță de 100 ani se restaurează episcopatul român ortodox din Transilvania, iar soarta a vrut ca conducerea acestui popor să ajungă în mâinile episcopului Vasile Moga, care îndemnându-și credincioșii să-și dea copiii și la alte școli mai înalte, se poate lăuda că el însuși a întemeiat o fundație de 35000 de florini din venitele căreia se pot împărtași tinerii mai isteți, să meargă la universitate și azi mâine să fie și ei de folos neamului.

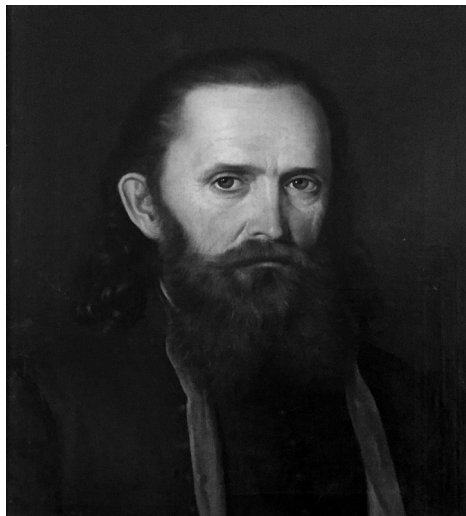
Iar sub studii mai înalte Vasile Moga a înțeles în primul loc Dreptul, pentru că zi de zi făcuse experiență în procesul cu Universitatea săsească, de ce folos și cât de necesari îi erau avocații...

Fundația lui Vasile Moga a ajutat o serie întreagă de teologi și juriști să-și facă și să-și termine studiile.

Coincidența încă sporește numărul juriștilor.

*
* *

Cele câteva fotografii vor împlini istoria familiei atât de bogată în personalități.

Ioan Moga, preot în Vâlcele,
tatăl avocatului Costi Moga

Voica Popeea din Satu Lung
(Săcele)

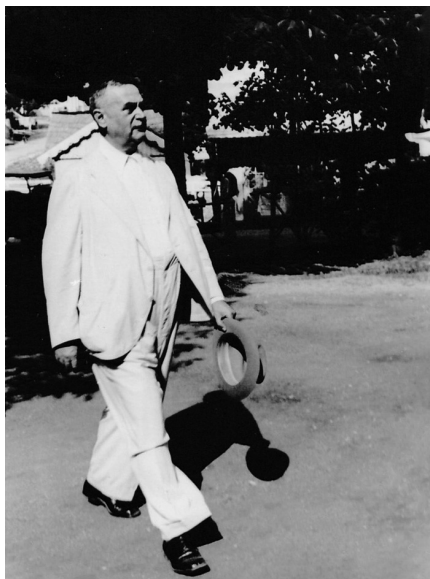
Eva Moga (n. Cioflec)

Alexandru Neagoe Popeea,
episcop de Caransebeș

Constantin Moga
în Primul Război Mondial

Constantin Moga,
primar al Braşovului

Mărioara Moga (n. Dima),
soţia lui Costi Moga

Constantin Moga , primar al Braşovului şi soţia Maria

Gheorghe Dima

Vasile Moga, episcop